

Görme Engellilerin Fen Kavramlarını Öğrenme Güçlükleri

Aydın KIZILASLAN
Gülşah ATILA
Mustafa SÖZBİLİR

E-mail: aydin.kizilaslan@atauni.edu.tr

İÇERİK

- ☞ Engelliğin tarihsel, felsefik ve sosyolojik analizi
- ☞ Kavram öğretimi ve gelişimi
- ☞ Görme engellerin fen kavramlarını öğrenmede karşılaştıkları güçlükler

GİRİŞ

- ❖ Engelliğin tarihsel, felsefik ve sosyolojik analizi
- ❖ Kavram tanımı ve önemi

Engelliğin Tarihsel ve Sosyolojik Yansımaları ve Engellilik Modelleri

- ☞ Engellilik kavramının evrimleşmesi süreci sanayileşme ve buna bağlı gelişen üretim süreçleri ile yakından ilişkilidir.
 - ☞ Engellilik kavramı:
 - ❖ feodalite öncesi dönem,
 - ❖ feodal dönem,
 - ❖ kapitalist egemen siyasal ve ekonomik dönem,
 - ❖ modern dönem ve
 - ❖ liberal dönemlerde
- toplulukların özürülüğe bakış açısı içinde buldukları siyasal ve ekonomik atmosferlerle beraber değişmiştir.

Engellilik Modellerine Yön Veren Dönemler

- ☞ Engellilik için geliştirilen modeller ve toplumların bunları siyasal düzen içerisinde içselleştirmeleri göz önünde bulundurulunca üç dönem;
 - ❖ feodal dönem,
 - ❖ kapitalist dönem ve
 - ❖ neoliberal dönem
- engellilik tanımlamaları için söz konusu olmuştur.

Feodal Dönem → Ahlaki Model

- ☞ Mistik ve dini öğelerin hâkim olduğu toplumlarda engelli bireyleri genellikle lanetlenmiş veya ilahi cezaya çarptırılmış insanlar olarak görmüştür.
- ☞ Aynı zamanda tanrının insanları sabırla sınamak için onlara engelli bireyleri verdiği iddia edilmiştir. Bunun sonucunda bu engelli bireyler toplum tarafından ya dışlanmaya mazur bırakılmış ya da merhamet duygusu ile himaye edilmiştir.
- ☞ Dinsel öğretilerin egemen olduğu zamanlar olan ortaçağda bugünkü Türkiye, Suriye ve Fransa' da kör insanlar için manastırlardan esinlenerek imarethaneler kurulmuş ve bu imarethanelerde engelli bireyler için sığınacakları ve sosyal faaliyetlerini yürütebilecekleri alanlar yapılmıştır.

Kapitalist Dönem → Medikal Model

- ☞ Kapitalizmin sürekli sermaye arttırmaya yönelik amansız gayreti toplumsal yaşamda ve toplumun algılar dünyasında köklü değişiklikler yapmıştır.
- ☞ Kapitalizm standartlaşmış bir hayatı, standartlaşmış bir hayat aynı zamanda beraberinde paketlenmiş bir hayatı da getirmektedir. Engelliler için paketlenmiş hayata hâkim olan algı engelliliği faydasızlıkla ilişkilendirmekte ve var olan kişisel trajedi tıbbi yöntemlerle iyileştirilmesi gereken bir sorun olarak görülmektedir.

Kapitalist Dönem → Medikal Model

(devamı)

- ☞ Bu paketlenmiş hayatların içinde yer edinmeyen engelliler ya medikal tedavilere maruz bırakılmış ya da rehabilite edilme yoluna gidilmiştir.
- ☞ **Medikal bireyci yaklaşımın** engellilere dönük normalleştirme çabaları kimi dönemde acımasız bir şekilde soy islahına varacak derecede çığırından çıkmıştır.
- ☞ Medikal bireyci modelin özürsüzlük alanına getirdiği çözümler **tedavi, rehabilitasyon ve öjeni** uygulamalarından öteye gitmemiştir.

Neoliberal Dönem → Sosyal Model

- ☞ Üretimin artması ile birlikte toplumda görelî refahın artması olarak tarif edilen kapitalizm sonrası dönem ile beraber zenginleşen ve bireyselliğin arttığı şehirlerin mevcut politik ortamı engellilik konusuna ilişkin yaklaşıma köklü değişiklikler getirmiştir.
- ☞ Bireyi toplumsal bir özne olmasını engelleyen beden olmadığı bunun tersine sakat bedeni engelleyen toplumsal, siyasal ve kültürel baskı ile çevre merkezli engeller olduğu dile getirilmiştir.

Neoliberal Dönem → Sosyal Model (devamı)

- ☞ "Bedensel engeller değil toplumsal engeller" sloganı ile anlamlandırılan sosyal model kapitalizmi evrimleştirip sosyalleşmiş bir kapitalizme çeviren yirminci yüzyılın ikinci yarısında işçi sınıfındaki hareketlenmelere özellikle de feminist hareketlere eklenerek siyasal alanda varlık göstermeye başlamıştır.
- ☞ Kapitalizmin yarattığı refah ortamı ve işçi sınıfının sosyal haklar adına verdikleri mücadeleler, devletleri sosyal politikalarda revizyon yapmaya ve kapitalizmin meşruiyetini sorgulamaya dönük eylemleri sindirmeyi sevk etmiştir.

Felsefik yaklaşım

- ☞ **Normaliyet** kavramının doğuşundan önce normal kavramına tekabül eden bir şey yokmuş görünüyor; bunun yerine hakim paradigma, ideal sözcüğünün merkez konumda olduğu bir paradigma idi.
- ☞ Eğer merkezi kavram **ideal** ise, tüm insanlar bu standardın altındadır; öyleyse, varoluşları farklı kusurluluk derecelerine tekabül eder.

Kavram Nedir ve Kavram Öğretimi

- ☞ **Davranışsal:** Ortak tepkiye yol açan ilişkili uyaran takımı (özel eğitimin kullandığı tanım)
- ☞ **Bilişsel:** Beyinde ortak imaj imgeleri oluşmasına denir.
- ☞ İnsan zihninde anımlanan, farklı obje ve olguların değişebilen **ortak özelliklerini** temsil eden bir bilgi formu/yapısıdır; bir sözcükler ifade edilir (Ülgen, 2004).

Kavramların Yararları Nelerdir?

- ☞ Çevrenin karmaşıklığını azaltır.
- ☞ Nesnelerin tanınmasını kolaylaştırır.
- ☞ Nesne/ olaylarla her karşılaşmada **yeniden öğrenme gereğini azaltır.**
- ☞ Etkinlikleri **planlama** ve **onlara yön vermeye** yardım eder.
- ☞ Nesne/ olay sınıflarını **ilişkilendirme** ve **sıralandırmaya** yardımcı olur.
- ☞ **Düşünmenin kolaylaşmasını** sağlar.
- ☞ **Sağlıklı iletişime** yardımcı olur.

Amaç ve Problem

- ☞ Farklı engel düzeylerine sahip görme engelli çocukların engel düzeylerine bağlı olarak fen kavramlarını öğrenmede yaşadıkları zorlukların tespitine yönelik yapılmış bir çalışmadır.

YÖNTEM

- ❖ Araştırma Yöntemi
- ❖ Çalışma Grubu
- ❖ Veri Analizi

Yöntem

- ☞ **Yöntem:** Çalışmamız Nitel Araştırma yaklaşımı benimsenerek yapılmıştır. Sekiz hafta süreyle sınıf içi gözlem çalışmaları ve yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla verilerin toplandığı bu araştırma **durum çalışması** yöntemiyle yürütülmüştür. Tek bir analiz birimi içeren tekli durum çalışması deseni ile çalışma yürütülmüştür.
- ☞ **Veri analizi:** Veriler nitel veri analizlerinde olan içerik analizi ile yapılmıştır.

Örnekleme

Öğrenci	Cinsiyet	Görme Düzeyi
O ₁	Erkek	İleri derecede miyop
O ₂	Erkek	0%
O ₃	Erkek	50%
O ₄	Erkek	%0-10
O ₅	Kız	0%
O ₆	Kız	0%
O ₇	Kız	0%

- ☞ **Çalışma Grubu:** Erzurum Görme Engelliler Ortaokulunda 8. Sınıftaki öğrencileri kapsayan bir çalışmadır.

Bulgular-Sonuç & Tartışma

- ❖ Bulgular
- ❖ Sonuçlar
- ❖ Tartışma ve Öneriler

Engelli Bireylerin Fen Kavramlarını Geliştirmede Yaşadıkları Zorluklar

☞ Elde edilen sonuçlar dört ana başlıkta toplanmıştır.

❖ **Algı oluşturmadaki zorluklar:** ağır görme engelli olan çocukların bilişsel gelişimlerinde özellikle algı oluşturmada gören yaşitlarına kıyasla gecikme yaşanmaktadır.

Ör: tam görme engelinden kaynaklı olarak öğrenciler maddenin üç halini (katı, sıvı, gaz) bir birinden tam olarak ayırt edememektedir. Katı ve sıvıyı dokunarak ayırt edebilmekte ama gaz halini dokunarak hissedemediği için ayırt etmekte güçlük çekmektedir.

Engelli Bireylerin Fen Kavramlarını Geliştirmede Yaşadıkları Zorluklar

❖ **Fiziksel ve motor gelişimdeki gecikme:** uzamsal yönlenmede yaşanan sıkıntı görme engelinin derecesine bağlı olarak fiziksel ve motor gelişimdeki gecikmeye sebep olmaktadır.

Ör: görme engelinin derecesine bağlı olarak ortaya çıkan motor ve fiziksel gerilemeler öğrencilerin işbirlikli bir şekilde yapılacak sınıf içi etkinliklere katılmada sıkıntılara yaşadığı gözlemlendi.

Engelli Bireylerin Fen Kavramlarını Geliştirmede Yaşadıkları Zorluklar (devamı)

❖ **Sosyal ve duygusal gelişimde yaşanan sıkıntılar:** çocuklarda kavram öğrenmek için en yararlı ortamlardan biride uygun sosyal çevre ve bu çevreyle kurduğu duygusal bağıdır.

Ör: öğrencilerin kavram öğrenmede yararlanabilecekleri en iyi ortam sınıf ortamı olmasına rağmen görme engelli öğrencilerin sınıf içerisinde diğer akranları ile yeterince kaynaşamadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca jest ve mimikleri görüp gözlemleyip etkileşime giremedikleri gözlemlenmiştir.

Engelli Bireylerin Fen Kavramlarını Geliştirmede Yaşadıkları Zorluklar (devamı)

☞ **Yanlış öğretim yaklaşımı:** görme engelli öğrencinin engel düzeyini göz önünde bulundurarak uygulanabilecek pek öğretim yöntemi bulunmaktadır. Bu öğretim yönteminin yanı sıra uygun öğretim ortamının tasarlanması ve uygun öğretim materyallerinin kullanılması engel durumundan dolayı yaşanabilecek sıkıntılarının üstesinde gelmek için yararlı olacaktır.

Ör: görme engellilere fen öğretimi yapan öğretmenlerin ilgili öğretmenlik alanlarında lisans derecesi ile mezun olamamaları onların öğrencilerin ihtiyaç analizini yeterince yapamamaları ve öğrencilerin engel durumlarına uygun olan öğretim yöntem ve tekniklerin yeterince yararlanamamalarına sebebiyet vermektedir.

Öneriler

- ☞ Görme dışında kalan diğer duyu yardımıyla onların somutlaştırma yapmalarını sağlamalı.
- ☞ Açık ve anlaşılır dilin kullanılmasına olanak sağlamalı ve bireyin kendini ifade edebilmesine imkân vermelidir.
- ☞ Öğretim programı tasarlanmalıdır çünkü öğrencilerin görme duyusunu kullanabilmeleri farklılık arz etmektedir.
- ☞ Sınıf ortamında dışardan gelen ışığın şiddeti, sıraların yazı tahtasına göre konumu, öğrencinin yazı tahtasına olan mesafesinin ayarlanmalıdır.

Öneriler (devamı)

☞ Etkili öğretim materyalleri kullanılmalıdır. Çünkü dokunma duyusunun kullanım sıklığı, görsel engelin etkisini azaltacak yardımcı teknolojik cihazlar, bilgisayar destekli öğretim programları şeklinde değişmektedir.

Bu belirtilenlerin bir çözüme kavuşması görme engelinin kavram öğrenimi üzerinde etkisini tamamen ortadan kaldırmayacaktır ama bir nebze olsun insandaki en önemli duyu olan görmenin yoksunluğunda ortaya çıkabilecek kavram öğrenimi sıkıntılarını bertaraf etmeye yarayacaktır.

